

זכרון עולם

האשה
החשובה ודופת
צדקה וחסד

**מרת
ורדה שניצר**

ע"ה
ב"ר מאיר ז"ל
תנצב"ה

**מאורות
הדף היומי**

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

זכרון עולם

איש חי
רב פעלים
רודף צדקה וחסד

משה שניצר

ז"ל
ב"ר מנחם מנדל ז"ל
תנצב"ה

בית המדרש דחסידי סוכטשוב

כולל "סנה משה"

ע"ש הרה"ח ר' משה יצחק זיסר ז"ל

בית מדרש
למגידי שיעור "דף היומי"

חולמ סופר 3 תד. 471 ב"ב טל. 03-5775333

יו"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א ♦ לע"נ הר"ר מרדכי קלמן (מוטי) זיסר ב"ר משה יצחק ז"ל

בס"ד, כ"ח חשוון תשפ"ד **מסכת בבא קמא י'-ט"ז ♦ כלים כ"ה, י' - כ"ט, ה'** **גליון מס' 1277**

רגשות אינם נמדדים בממון

♦ אדם שהזיק עדשות מגע

♦ רגש אינו שווה כסף

♦ מה רע בכלל "טוב"?

♦ זהירות, כלב נושך

♦ כלבים אירופאיים, מנומסים יותר

השבוע בגליון

♦ אופיו ואורחותיו של נחש ארסי

♦ מדוע נחש אינו ניתן לאילוף

♦ האם יש מצווה לקבור אדם שגופו נשרף ל"ע

♦ מלווה מלכה עבור מי?

♦ פסח שני בגלל עצם ה"נסכו"

♦ היכן יש לומר קדיש בשעת האזכרה

♦ מי הוא עני הראוי לקבל צדקה?

♦ חכמתו של רבה של בריסק

בשורה לקוראי הגליון!

ניתן לקבל את הגליון בדוא"ל מידי שבוע חינם

להצטרפות: meorot@meorot.co.il

דבר העורך

מתנת היובל

פיסות הקרטון הבלוויות היו פזורות על השולחן ללא סדר. מידי פעם התרומם ישיש נמרץ מפינת החדר, שלף ריבועי קרטון נוספים מן הארגזים המאובקים ושקע שנית בכורסתו כאשרשת שביעות רצון על פניו. היו אלה אלבומי החתונה שלו שהתקיימה לפני שישים שנה.

אח, אלה היו ימים. הוא שפשף את רקותיו במרץ מתוך הרגל ישן. קולות החיכוך של עור ידיו היבש בקרקפתו, הבריוו זוג יונים מאדן החלון, ואילו הוא עצם את עיניו וזכר באמרה ששמע פעם: "הימים הטובים חלפו ואינם, ומעולם גם לא היו".

היא עדיין לצידו. רבקה. אשת חיל. מעולם לא באה בטרוניה. לאחרונה הבחין כי היא ממעטת בשיחה, למרות שהצטיינה במאגר זכרונות בלתי נדלה, ובפנאי די והותר כדי לארגנו לסיפורים בהמשכים. אפשר, הררה לעצמו, כבר מלאה את סאתה. בכל זאת, שמונים ואחת שנות דיבורים בתפוקה של תשעה קבין, לאו מילתא זוטרתא היא.

הוא הביט סביבו, על ביתם ועל רהיטיהם. אין הוא יכול לציין שיש להם היום בערוב ימיהם את כל אשר חלמו בצעירותם שיהיה להם בזקנותם. אך גם אי אפשר לומר שחסר להם דבר מה שהם חפצים בו כהיום הזה. הם התחתנו שם, עלו לכאן, חרשו, סללו, בנו, גידלו, חיתנו ורוו נחת.

דף יד/ב שום זה לא יהא אלא בכסף

רגשות אינם נמדדים בממון

מבואר בסוגייתנו, שכאשר אדם מזיק את חברו, שומת הנזק נעשית לפי שוויו הכספי של החפץ בשעת הזקתו. כלל זה מהווה הן קולא והן חומרא. שכן, כאשר אדם הזיק חפץ שערכו הולך ופוחת, כגון מחשב, בשעה שהמזיק פורע את חובו, יתכן שמחיר המחשב בשוק ירד פלאים, אך אין המזיק נפטר בכך שיביא לניזק מחשב חדש, כמחשב שניזוק, אלא עליו לשלם את שוויו כפי שהיה בשעת הנזק. לעומת זאת, אם אדם הזיק חפץ מסויים שלאחר מכן הפך לנדיר ושווי בשוק עלה, אין הוא חייב לשלם, אלא כשווי החפץ בשעת הנזק (חזון איש ב"ק ח' ט"ו וע"י מחנה אפרים נזקי ממון סי' א' שכתב שהדבר תלוי במחלוקת ראשונים. אולם כדברי החזו"א מבואר בתוספתא פ"ג ה"ד).

"יד שניה": בזמנינו, שוק מכירת חפצים משומשים אינו רווח, על כן, קשה למדי לשום את ערכו של חפץ משומש שניזוק. משום כך, יש לדעת כיצד ישלם אדם שהזיק חליפה חדשה של חברו שנרכשה על ידו חודש קודם לכן. למעשה, ערכה האמיתי, הוא קרוב למחירה המקורי, אך המוכרה בשוק ישיג עבורה פחות ממחצית דמיה. לפיכך, יש לברר על פי איזו אמת מידה ישלם המזיק את הנזק.

אדם שהזיק עדשות מגע: שאלה זו מתחדדת יותר, כאשר נדון לגבי אדם שהזיק עדשות מגע של חברו. לעדשות מגע אלו אין כל ערך מלבד לבעליהן, מאחר שאדם אחר החושש לבריאותו לא יהין להרכיבן, מה גם שלכל אדם מתאימים את המספר המדוייק ואת הצילינדר וכו'. עובדות אלו גורמות לכך, שמחירן הממשי של עדשות מגע אלו, שואף לאפס. ואם כן עלינו לדון, האם שווין נמדד כשווין בשוק, או כפי ערכן לבעליהן.

החזון איש (ב"ק סי' ו' אות ג') מכריע, כי המזיק חייב לשלם גם אם הוא הזיק חפץ ששווה לבעליו בלבד, כגון, עדשות המגע (בשיטתו זו, חולק החזון איש על דעת הנהיבות סי' קמ"ח). אלא, שלאחר הכרעה זו, אנו נתקלים בבעיה נוספת, כיצד ניתן לשום חפץ שאין לו מחירון ושוק?

הגאון רבי דב לנדא שליט"א (זכר טוב סי' ח' אות י"ז), מסביר, כי שומת חפץ זה תיעשה על ידי בירור עם בעל החפץ מהו הסכום אותו הוא מוכן לשלם כדי שלא יזיקו לו חפץ זה, ובסכום זה יש לחייב את המזיק.

רגש אינו שווה כסף: אולם, ישנו סוג נזק נוסף, שעליו אין המזיק חייב כלל ועיקר, והוא, כאשר אדם מזיק חפץ ששווי אינו כספי אלא רגשי ונוסטלגי, כגון, תמונה משפחתית אשר מלבד בעליה

זעילוי נשמת

הר"ר **דב פרשן** ז"ל

ב"ר אברהם ז"ל

נלב"ע ש"ק ב' בכסלו תשנ"ט

תנצב"ה

הונצח ע"י ידידיו

הר"ר **שמחה רשף** ומשפחתו שיחי - גבעתיים

זעילוי נשמת

הר"ר **ירמיהו הלר** ז"ל

בן הרב דב ז"ל נלב"ע ב' כסלו תשנ"ה

וזוגתו מרת **טמה הלר** ע"ה

ב"ר שלמה יוסף מנחם ז"ל נלב"ע י"ח כסלו תשנ"א

תנצב"ה

הונצחו ע"י משפחת **הלר דוד** שיחי - גבעת שמואל

זעילוי נשמת

מרת **דבורה בוטנויזר** ע"ה

ב"ר יששכר אליהו ז"ל נלב"ע כ"ט בחשוון תש"ן

ומרת **עליזה פלס** ע"ה

ב"ר שמחה (סאלי) ז"ל נלב"ע כ"ו בחשוון תשל"ג

תנצב"ה

הונצחו ע"י ידידיו ע"ד

הר"ר **ערן פלס** ומשפ' שיחי - בני ברק

נר ה' נשמת אדם

לעילוי נשמת

מרת **שרה הניה פודהורצר** ע"ה בת הר"ר יוסף צבי הלוי ז"ל

נלב"ג ג' כסלו תשע"ו **תנצב"ה**

הונצחה ע"י ידידיו בני המשפחה שיחיו

איש לא ישלם עבורה פרוטה שחוקה. במקרה זה, אמנם חייב המזיק לפייס את הניזוק (ב"ק צב/א), אך אין חלה עליו חובה כספית כל שהיא (דברי גאונים כלל נ"א סי' כ"ב), מלבד ערכו של הנייר עצמו.

דף טו/ב מניין שלא יגדל אדם כלב רע בתוך ביתו

מה רע בכלב "טוב"?

מבואר בסוגייתנו, שהמגדל כלב רע בביתו עובר על מצוות לא תעשה (דברים כב/ח) "ולא תשים דמים בביתך". כמבואר בפוסקים (ים של שלמה פ"ז סי' מ"ה, שו"ע הרב הל' שמירת גוף ונפש סעי' ג'), כלב רע הוא כלב שנובח אף אם אינו נושך, מאחר שבני אדם יראים ממנו, וכלשון היש"ש: "כלב שהוא מנבח על כל מי שאינו מכיר, ומחמת נביחתו הוא קרוי רע אף שאינו נושך". כלב מסוג זה יש לקשור בשלשלאות של ברזל בכל שעות היממה, כדי שלא לעבור על איסור מדאורייתא (שולחן ערוך שם). הפוסקים מוסיפים ואומרים, כי גם חסימת פיו של הכלב אינה מועילה להמנע מן האיסור, כיון שכל עוד הכלב משוחרר ומטיל אימה על סביבתו, הרי הוא "כלב רע". כל זאת בכלב הנובח בלבד, אך כלב שנושך, לדעת רש"י בסוגייתנו (ד"ה עד) תקנתו אחת היא - מיתה.

זהירות, כלב נושך: בעל משנה הלכות (ח"ה רצ"ז) דן, האם די בתליית שלט "זהירות כלב נושך", כדי להמנע מהאיסור "ולא תשים דמים בביתך". לכאורה, אין תועלת בכך, מאחר שאם האדם לא יבחין בשלט עלול הוא להבהל כהוגן. אולם, הוא מלמד זכות על אותם הנוהגים כן, משום שפעמים אנו נוהגים להזהר ממפגעים שונים, כגון מכשירי חשמל ותרופות, שמסוכנים ביותר לשימוש בלתי נכון, משום שאנו סומכים על כך שכתוב על התרופה או על המכשיר כי יש להזהר מהם, ואדם בר דעת רואה את הכתוב לפניו, ואם כן, גם בכלב יתכן שיש לסמוך על השלט.

כלב שמירה: עם זאת, פסק השולחן ערוך (שם), כי במקומות בהם על היהודים להתגונן מפני נכרים שעלולים להזיקם או לגנוב את רכושם, רשאי בעל הכלב להתירו משלשלאותיו בלילה, כדי להטיל אימה על הנכרים.

כלבים אירופאיים, מנומסים יותר: מחלוקת עזה התעוררה בין דיירי בניין באי ג'רבא בעטיו של כלב. אחד מדיירי הבניין רכש כלב אימתני שהרעיד את לב כל רואהו, ולתדהמת השכנים בעל הכלב אף התיר לכלבו לשוטט בחצר הבית בלא שלשלאות, כשהוא טוען שהוא עושה כן כדי להגן על דירתו מפני גנבים ונכרים. שאר דיירי הבניין, שנחרדו מהתנהגותו של שכנם, פנו אל בעל "שואל ונשאל" וטענו כי קרוביהם ואורחיהם נמנעים מכניסה לבניין, מחמת רתיעתם מן הכלב. ואכן, בעל שואל ונשאל (ח"מ ח"א סי' לב), הורה, כי הצדק עם דיירי הבניין, זאת, על פי פסיקת השולחן ערוך (ח"מ סי' קס"א סעי' ה'), כי שותפים בחצר יכולים לעכב זה את זה מהכנסת בהמות ותרנגולים לחצר, וקל וחומר שהם יכולים לעכב הכנסתו של כלב מאיים. מעניין לציין, כי בתוך תשובתו העניפה, מתייחס בעל שואל ונשאל לעזותם של כלבי האי ג'רבא ביחס לעדינותם של כלבי אירופה, שאינם נובחים ואינם נושכים, אלא נוהגים בנימוס אירופאי...

לסיום, מן הראוי להביא את דברי המהרש"א (שבת סא/א ד"ה כל), הכותב, כי למרות שמותר לגדל כלב שאינו רע, מכל מקום, יש להקפיד על כך שהכלב לא ימנע את כניסתם של העניים שלא ידעו להבחין האם הכלב שלפניהם מזיק. שכן, באופן זה בעל הבית מונע מעצמו את האפשרות מעשיית חסד עם העניים.

דף טו/ב והנחש מועד לעולם

אופיו ואורחותיו של נחש ארסי

אופיו של הנחש, הרגליו וטבעו, ועמדו במרכז נידון הלכתי מעניין שעלה על שולחנם של הפוסקים לדורותיהם, בנוגע להלכות נזיקין ולהלכות תפילה.

לדברי רבי אלעזר במשנתנו, אילוף חיות טרף, כגון: ארי, דוב ונמר, מקנה להן מעמד של "תם" שאינו מחוייב על שלוש הפעמים הראשונות שהזיק, אלא בתשלום של חצי נזק. לעומת זאת, נחש מאולף נחשב "מועד" לעולם, ומן הפעם הראשונה שהזיק על בעליו לשלם נזק שלם. לכאורה, נמצאנו למדים מדברי רבי אלעזר, כי הנחש הוא בעל החיים המסוכן ביותר עלי אדמות, אשר גם אילופו אינו משכך את זעמו ואת יצר הטרף השוכן בקרבו. אלא, שמדברי הגמרא בברכות (לג/א) משמע, כי הנחש אינו מסוכן עד כדי כך. שכן, מבואר בגמרא וכך גם נפסק להלכה (או"ח סי' ק"ד סעי' ג') ש"אפילו נחש כרוך על עקביו" של אדם העומד בתפילתו, לא יפסיק מתפילתו, אף שרשאי הוא לזוז ממקומו, משום שבדרך כלל הנחש אינו מזיק (רמב"ם בפי' המשניות שם). לעומת זאת, העומד בתפילה ורואה שור המתקרב אליו, רשאי להפסיק. הרי לנו שהנחש אף מסוכן פחות מן השור!

הגאון רבי יוסף שאול נתנזון זצ"ל (שו"ת שואל ומשיב מהדו"ק סי' ו') מתרץ על קושיה זו ואומר, כי ודאי שלדעת רבי אלעזר הנחש הוא המסוכן שבבעלי החיים, ועל כן גם נחש מאולף אינו "תם". אלא, שעזותו באה לידי ביטוי במפגשיו עם אחיו בעלי החיים, מהם אינו ירא. אולם, מבני אדם הרי הוא חושש, ובדרך כלל אינו מכישם ועל כן אין להפסיק בתפילה מחמתו. לעומת זאת, השור אינו חושש מבני אדם ומשום כך יש לחשוש מפניו יותר מהנחש.

חוט דקיק, כמעט סמוי, של אכזבה, היה תלוי בחלל הבית לאורך שנותיהם. שישים שנה הם יחד ומעולם לא קנה לה מתנה, אפילו לא תשורה קטנה. הוא פשוט לא היה מסוגל. מידת הקמצנות קנתה שביטה בנפשו. הוא ידע שזה לא בסדר, היא הבינה שזה קשה לו. השלימו אחד את השני, חשב לעצמו.

עתה הגיע לכלל החלטה. החיים אוזלים. גם הרופא אמר לו כי אל לו לחשוש מנטילת תרופות שגורמות לתופעות לוואי כחמש שנים לאחר נטילתן. "דיה לצרה בשעתה", אמר הרופא בסבר פנים יפות וזיק שובב שהבליח בעיניו לא נעלם ממבטו הבוחן של הפצייתו. יש, אפוא, לקנות מתנה לרבקה. אבל הוא לא היה מסוגל. קמצן. **כלל** שהיף במחשבתו על אודות המתנה שאולי ירכוש עבורה, נעשה בשרו חידודין חידודין, עד שהגיע לכלל החלטה כי יקנה לה מתנה שגם הוא יוכל ליהנות ממנה! "קמצן אבל חכם", טפח לעצמו על הברך בסיפוק, וקם ללקט את התמונות האהובות עליו לתוך הארגזים.

הוא נמנה על הטיפוסים שמחליטים במהירות. מעולם לא שהה בחנות למכר חליפות יותר מחמש דקות. היה נכנס, מוודד על עצמו חליפה, מוודא כי אינה משוהה מראה מגוחך, ומשלים. משכך, כבר בבקרו של יום, הוא ידע בביטחון איזו מתנה ירכוש לרעייתו ול.

הוא המתין על המדרכה לבעל החנות. תדיר התפלא מדוע בעלי החנויות שבעיר הולדתו, בין ציכו לסלובקיה, היו ממתנים לקהל לקוחותיהם, ואילו היום הלקוחות ממתנים לבעלי החנויות. אך הבוקר הזה הוא חיך בנדיבות והסיר ממחו את המחשבות הטרדניות, בעת שהעלה בדמיונו את תגובותיהם הנדהמות של ילדיו, כאשר ישמעו על המתנה. מכשיר שמיעה.

לאחר ציפייה מורטת עצבים הופיע המוכר, וזמן לא רב אחר כך החלו הצעקות.

- **אדוני!** יש לה אוזן כמו שלך! בסדר? איזה שאלות! כמה סוגי אזניים אתה מכיר? רטיניותו הלכו וגברו, ואלמלא הזדמן למקום גבאי בית הכנסת, איני ערב לכך שהדברים היו מתגלגלים כפי שהתגלגלו. הגבאי המנוסה הרגיע את מיידיעו ותיווך בינו לבין המוכר, ששח ביאוש, כי זה לו שנים ארוכות שהוא מוכר מכשירי שמיעה, ומעולם לא "שיווק" מכשיר בלי לבדוק את האוזן שאמורה לשמש לו כמשכך, ואילו זה מתעקש, כי הוא מבקש לרכוש לרעייתו מכשיר שמיעה בלא להרחיח הנה.

- **שטיא** שכמותו, התמרמר הישיש ופכר את ידיו מעשה סוחר שעסקה הגונה עומדת להשטם הימנו. חושב הוא שיעלה בידי לגרור הנה את רבקה ולהצמיד לה משדרים. אינו מבין כי הפתעה אני חפץ לרכוש לה. לנו. היא תשמע, ואני לא אצטרך לצעוק.

סופו של דבר נמנו וגמרו כי ירכוש לה מכשיר מן הדגם הרווח בשוק, והמוכר התחייב בכתב ובעדים - הוא לא ויתר, מיידיעו - להחליפו במקרה של חוסר התאמה. כך נכתב במפורש בצעטלה: שהוצמד למכשיר. אך עדיין נותרה בעיה אחת: יש לכוון את עוצמת השמע של המכשיר לדרגה הרצויה. אם לא יעשו כן, הסכר הגבאי בנחת, עלולה רבקה, חלילה וחס, לאבד את שרידי שמיעתה בשל צפוצים חדים שינקבו את עור תופה. "לשם כך, המוכר יסביר לך כיצד לבדוק את כושר שמיעתה של רעייתך ולפני שתציג בפניה את המתנה, תכוון את הכפתור כראות".

נרגש כפי שלא היה מאז החתונה של הנכד האחרון, פתח מיידיעו את דלת ביתו, הביט ברבקה שעמדה במטבח וקצצה בצל, מיישש בהתלהבות של ילד את מכשיר השמיעה שחב כביסו עטוף בסלילים נוצצים, והחל במבחן השמיעה. שבעה מטר מפרדים בינו לבניה, ציין בפנקסו.

- **רבקה**, מה הכנת לארוחת הבוקר? **הוא** עצם את עיניו בריכוז, ניסה להאזין לאוושה כלשהי. אין קול ואין עונה. אפילו לא התמרמרה שאינה שומעת אותו. כלום. שקט. "לא ידעת", הרבה בעגמומיות, "כי היא אינה שומעת מאומה

מדוע נחש אינו ניתן לאילוף? הרדב"ז (ש"ת ח"ה סי' י"ד) מבאר שאילופו של הנחש אינו מועיל לרסן את יצרו, משום ששאר בעלי החיים אינם טורפים אלא כדי להשביע את רעבונם, ולכן, כאשר מאלפים אותם ומרגילים אותם לאכול בצורה "תרבותית", שוב אין הם טורפים. אולם הנחש הרי אינו חש כל טעם באוכל, והסיבה לכך שהוא מכיש, אינה עקב רעבונו, ומשום כך, אין באילופו כדי לעקור את יצר הטרף השוכן בקרבו.

בעל סדר המשנה (פ"ה משנה א'), מחלק גם הוא בין נחש לשאר בעלי חיים ואומר, כי ודאי שהנחש מסוכן. אלא, שעל הנחש ניתן להבחין אם הוא בא להכיש ועל כן, אין להפסיק את התפילה מחמתו, כל עוד לא הוכחה כוונתו להכיש. אולם, על שור לא ניתן להבחין אם כוונתו להזיק.

דף טז/ב תוד"ה והוא דלא כרע במודים

האם יש מצווה לקבור אדם שגופו נשרף ל"ע

בעלי התוספות בסוגייתנו (ד"ה והוא דלא כרע) מביאים את דברי המדרש (בראשית רבה פרשה כח/ג), שבשדרת גוף האדם יש עצם המכונה "נסכו", וברייתו של אדם שיזכה לתחיית המתים תחל מעצם זה. "נסכו" זו היא עצם קשה וחזקה, כפי שמספר המדרש רבה על אדריאנוס קיסר רומי, שניסה לאבד אותה מן העולם על ידי טחינתה ברחיים, שריפתה באש ומחייתה במים, אך ללא הועיל. אדריאנוס ימ"ש גם ניסה להכות עליה בפטיש, אך הסדן נשבר והעצם נותרה שלמה.

מלווה מלכה עבור מי? הבית יוסף (או"ח סי' ש"ס ק"א) מביא בשם הקדמונים, כי עצם ה"נסכו" אינה ניזונית ממאכליו של האדם אלא מסעודת "מלווה מלכה" במוצאי שבת קודש. על פי זה מטעים החתם סופר (ש"ת ח"ב י"ד סי' ש"ז) מובן מדוע עצם זה נותרת בשלמותה גם לאחר שהגוף נרקב, משום שהיא לא נהנתה מאכילת עץ הדעת ביום השישי לבריאת העולם (סנהדרין לח/ב), וממילא אף לא נכללה בקללת (בראשית ג/ט) "ואל עפר תשוב". הכף החיים (סי' ש"א סק"ח בשם הזה"ק והאר"י ז"ל) מאריך ומרחיב בנושא זה ואומר, כי בעצם זה שוכנת הנפש עד לעתיד לבא. לעובדה שעצם זה אינה מתכלה לעולם, יש גם השלכה הלכתית.

פסח שני בגלל עצם ה"נסכו": הגמרא במסכת סוכה (כה/ב) מביאה דעה שפסח שני נתקן עבור מישראל ואלצפן שנטמאו לאחר שטיפלו בקבורת נדב ואביהוא שנשרפו. מפרשים רבים שואלים, לדעת הסוברים שנדב ואביהוא נשרפו כליל (סנהדרין נב/א), ממה נטמאו מישראל ואלצפן, הלא אפר אינו מטמא? בעל הפענח רזא (במדבר יז/ב דף נ"ב) מתרץ, כי אמנם הם נשרפו, אך עצם זה **לא נשרפה**, והיא שטימאה את מישראל ואלצפן [עי' תוס' (שם ד"ה ההיא) שפירשו ששלדתם היתה קיימת].

ואמנם, בעל לחם הפנים [חתנו של המגן אברהם] כותב (קו"א י"ד ש"ד ס"ד) כי במקרה של שריפת אנשים רח"ל, יש לטרוח ולהביא את האפר לקבורה, משום שאותה עצם נותרת שלמה [עיי' בארוכה ביעב"ץ ששיטתו שונה (שאלת יעב"ץ ח"ב קס"ט)].

דף טז/ב שהושיבו ישיבה על קברו

היכן יש לומר קדיש בשעת האזכרה

בסוגייתנו מסופר, שלכבודו של חזקיהו מלך יהודה, לאחר מותו יסדו על קברו ישיבה של תלמידי חכמים שעסקו בתורה. והנה, כידוע, אסור לומר דברי תורה בבית הקברות, כי המתים אינם יכולים ללמוד תורה ולקיים מצוות, ולימוד תורה בקרבתם דומה ל"לעג לרש" (ברכות ג/ב, שו"ע י"ד סי' שד"מ סעי' ט"ז). ויש איפוא לדעת מדוע הותר לעסוק בתורה על קברו של חזקיהו המלך. שאלה זו נוגעת גם לגבי אמירת תפילות ודברי תורה בסמיכות לקבר המת, שלכאורה יש להמנע מכך. ואמנם, בעלי התוספות (ד"ה שהושיבו) מבארים, שהקימו ישיבה במרחק ד' אמות מקברו של חזקיהו, אך לא על קברו ממש. אולם, הרמ"ה (מובא בנימוק"י בסוגייתנו) סובר, כי כאשר הדבר נעשה לכבודו של המת, אין איסור בכך, וכדעתו נפסק להלכה (בית יוסף י"ד סי' שד"מ, שו"ע סעי' י"ז).

ההספד הראוי לכבוד המת: מטעם זה גם כתבו הפוסקים, שמותר לכלול דברי תורה בהספד על המת, משום שההספד הוא לכבודו (רדב"ז ח"א סי' רכ"ד). אמנם, ה"ט"ז (סי' שד"ס ס"ק ה') מוסיף ואומר, כי על המספיד להקפיד שלא להאריך בהספד אלא לכבודו של המת, ועליו להמנע מדרשה ארוכה שנועדה להראות לעין כל את רוב חכמתו וכח פלפולו.

מעניין לציין כי לדעת המהרש"ל (הובא בש"ך י"ד סי' ש"ס ס"ק ג') גם "קדיש" לעילוי נשמת הנפטר אין לומר ליד הקבר, אלא במרחק של ד' אמות ממנו. אמנם, מנהג העולם להקל בזה, כפי שכתב המעבר יבוק (שפת אמת ס"פ כ"ט), משום שכל הנעשה לכבודו של הנפטר אינו נחשב כ"לעג לרש".

דף טז/ב הכשילם בבני אדם שאינן מהוגנים

מי הוא עני הראוי לקבל צדקה?

גמרתנו מספרת, שירמיהו הנביא סבל מרורים מבני דורו, שלא אבו להשלים עם נבואותיו אודות חורבנו הקרב של בית המקדש, ובעקבות כך הוא התפלל אל הקב"ה, שיזמן לפניהם עניים שאינם מהוגנים, כדי שהם לא יזכו לקבל את שכרה הרב של מצווה חשובה זו. המהרש"א (חיידושי

אפילו ממרחק של שבעה מטרים בודדים", ותוך כדי ששירבט X ליד הספרה 7, התייצב בפתח המטבח.

ארבעה מטר.

- **"רבקה**, מה הכנת לארוחת הבוקר?"
לבו נפל בקרבו. אין קול ואין עונה. איקס.

כעת כבר היה גם עצבני קמעא. הוא באמת רצה לדעת מה הכינה לארוחת הבוקר.

בחוסר ברירה התקדם לעבר המקרר.

מטר ותשעים סנטימטר.

- **"רבקה**, מה הכנת לארוחת הבוקר?" המילים נהדפו מפיו בזעם אפוף בחרון, והיא המשיכה לקצוץ בצל.

איקס.

רבקה חרשת לחלוטין. מכשיר לא יעזור, אולי רמקול. עד שכבר קנה לה מתנה, לא יזכה ליהנות ממנה.

בצעד של ייאוש הוא נעמד ליד הכיור, ניסיון אחרון.
25 סנטימטר.

- **"רבקה**, מה הכנת לארוחת הבוקר?" המילים יצאו מפיו יבשות, ללא נשמה. התאבון סר ממנו והלאה.

אך סיים את שאלתו, תלתה בו רבקה מבט לאח: "יקירי, אני מצטערת. אין מנוס. אתה זקוק למכשיר שמיעה. זו הפעם הרביעית שאני עונה לך - הכנתי חביתת ביצים וסלט טונה..."

המתנה שבכיסו מצאה את מקומה חיש מהר באפרסכתו.

היתה זו מתנה אמיתית עבור רבקה.

★ ★ ★

אחד מאדמו"ר בני ברק, סיפר מעשה זה בהרצאה, כדי להמחיש את חובתו של האדם לפשפש בקרביו בטרם יתלה את הקולר באחרים.

הדברים אקטואליים לכל מרבדי החיים. עיתים יהודי דוחה מלפניו מעשה מצווה, תוך הצגת נימוקים משכנעים כי אין ראוי לעשותה בשלב זה, או משום שאינו מסוגל לעמוד בקשיים הרבים שעלולים להתרגש עליו בגין ביצועה. לא פעם כאשר יפשפש האדם בקרביו, יגלה כי הקשיים אינם אמיתיים ואין הם משמשים לו אלא כתירוץ בלבד. או אז, ייקל עליו לזרז את עצמו לדבר מצווה.

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד מהם מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק.
פסק: 03-570-67-93 דוא"ל: mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה, העורך

פנינים

דף טו/ב לא תשים דמים בביתך
לעגל ריבוע

אחד ממעריציו של הצדיק ר' מנדלי מרימנוב זיע"א ביקש לחלות את פני רבו והקריב לפניו מנחה שלוחה, שולחן גדול ומפואר עליו יאכל הרבי את ארוחותיו הקדושות.

אותו יום, שיחק בנו של הרבי בחדרי הבית, ולפתע נתקל בנו של הצדיק באחת מפינות השולחן והחל מייבב "ראשי ראשי" בעודו תופס את קרקפתו בין כפות ידי הקטנות.

אחר שהרגיע הצדיק את בנו מחמדו, ציווה כי יורו לגר לסור אל ביתו. כאשר הופיע הנגר וכלי מלאכתו בידו, הורה לו הרבי לנסר את כל פינות השולחן ולעגלן, כשאינו חס על שווי הרב של השולחן היקר. תוך שהיה מסורו של הנגר גוזר חלקים מן השולחן היה הרבי חוזר וממלמל "ולא תשים דמים בביתך, ולא תשים..."

דף טז/א צבוע נעשה לאחר ז' שנים עטלף

תולעת בצורת עטלף

למדנו בסוגייתנו כי ישנם בעלי חיים שמשנים את צורתם במחזוריות. כגון, הצבוע שעובר שבעה

אגדות) מבאר, שמאחר שמצוות הצדקה מגינה על האדם מעונשים שהיו עלולים להתרגש עליו עקב מעשיו הרעים, כמאמר הפסוק (משלי כא/ד) "מתן בסתר יכפה אף", ביקש ירמיהו למנוע מהם מצווה זו, כדי שישאו בעונש הראוי להם.

מיהו עני? במשנה (פאה פ"ח משנה ח') מבואר, שאדם שיש לו מאתיים זוז, שהוא סכום שניתן להתפרנס ממנו במשך שנה, אינו נחשב עני שראוי ליטול מתנות עניים, לקט, שכחה פאה וצדקה. בימינו, ערכם של מאתיים זוז הוא כשמונה מאות ש"ח, ואם נקבע מי הוא עני על פי סכום זה, כמעט שלא נוכל לקיים מצוות צדקה, שהרי אין לך אדם שאין ברשותו סכום פעוט זה. בנוסף לזאת, העניים בני ימינו אינם יוצאים לשדות מידי שנה כדי לזכות בלקט, שכחה ופאה כפי שנהגו העניים בתקופות קודמות, ואם כן, מקור פרנסתם הצטמק עם השנים.

ואמנם, השולחן ערוך (יו"ד סי' רנ"ג ס"ב, ע"י ביאור הגר"א ס"ק ו') פוסק, כי מאחר שבתקופתנו אין מצווה זו של מתנות עניים רווחת, כל אדם שאין לו ממון כדי מחייתו, הרי הוא נקרא עני, שרשאי ליטול מן הצדקה. לדעת הפוסקים, אף אדם שיש לו די ממון כדי פרנסתו, אך אין לו היכן לגור, רשאי הוא ליטול מן הצדקה לצרכי דיור (ע"י רמב"ם הל' מתנות עניים פ"ז הל' ד', וע"ע שו"ת חת"ס יו"ד סי' רל"ט, שו"ת מנחת יצחק ח"ח סי' ע"ב). ואכן, בכל דור ודור ישבו גדולי ישראל על המדוכה, וקבעו מהו הסכום הראוי לפרנסה מינימלית. דוגמא לכך אנו יכולים למצוא בשו"ת חתם סופר (שם), אודות שריפה שכילתה את בתיה של עיירה שלימה, והחתם סופר קבע בפרוטרוט מי נקרא עני הראוי לקבל צדקה: "שערנו לפי המקום והזמן, כל מי שפרנסתו בהלוך וסבוב הכפרים ועיירות די לו בסך ב' מאות זהובים מזומנים לפרנס עצמו" וכו'.

מיהו עני שאינו הגון? עתה, אחר שאנו יודעים מיהו הנקרא עני, יש לדעת, למה כיוונה גמרתנו באומרה, שישנם עניים שאינם מהוגנים. בעל גליוני הש"ס (בסוגייתנו) ובעל מרומי שדה (קידושין לו/ב) מבארים, כי "עני שאינו הגון" אינו רק עשיר המתחזה לעני, אלא גם עני שאינו הגון במעשיו. אמנם, לגבי עני שאינו הגון במעשיו כתב רבינו יונה (הובא בגליוני הש"ס שם), שאף שהנותן לו צדקה אינו זוכה לשכר רב, שכר מועט הרי הוא מקבל. משום כך, מבאר בעל מרומי שדה, שירמיה ביקש מהקב"ה להכשיל את נותני הצדקה באנשים המתחזים לעניים, וכך הם לא יקבלו שכר כלל ועיקר. **חכמתו של רבה של בריסק:** מספרים על רבה של בריסק הגר"ז הלוי זצ"ל, שפעם אירע שאדם שביקש ממנו צדקה נענה על ידו בסירוב מוחלט. כאשר נפנה מאסף הצדקה לדרכו, התעניינו מקורבי הגאון בפשר התנהגותו עם העני. הגאון השיב להם, כי עזותו של האיש ניכרה על פניו, והלא כתוב (משלי יח/כג) "תחנונים ידבר רש ועשיר יענה עזות". סימן איפוא, שאדם זה, שאינו מתנהג כעני, אינו זקוק לצדקה.

גלגולים כאשר בין גלגול לגלגול הוא שוה שבע שנים בצורתו. בשבע שנותיו הראשונות הרי הוא צבוע, לאחר מכן עטלף וכן הלאה. כמו כן מוסיפה הגמרא לגבי אדם שלא כרע במודים: "שדרו של אדם לאחר שבע שנים נעשה נחש".

על ביאור דברים אלו, עמלו רבים. האם אומנם הצבוע הופך לעטלף, או שמא הגמרא רומזת כאן לדברים נסתרים שלנו אין בהם שיג ושיח?

הרב פעלים (בסוגייתנו) מפרש, שאין כוונת הגמרא שהצבוע, או שדרת האדם משנים את צורתם והופכים לבריה אחרת. אלא שמעפרו של צבוע מת עולות תולעים בצורת עטלף וכן משדרתו של אדם שלא כרע במודים, עולות תולעים הנדמות לנחשים. הגר"י עמדין (בסוגייתנו) מוסיף על כך ואומר, כי מי שמכיר ויודע את דרכי גדילתן המופלאה של תולעי המשי שמשנתנות מתולעת לגולם ולפרפר, לא יפלא בעיניו להבין זאת, שהרי אנו רואים בחוש כיצד הגולם שהיה תולעת הופך לפרפר בעל כנפיים צבעוניות.

לעילוי נשמת

הר"ר **אריה לייב יעקובסון** ז"ל
ב"ר יעקב ז"ל נלב"ע ל' בחשוון תשס"ג

תנצב"ה

הונצח ע"י חתנו ובתו

הר"ר **אשר ולאח צינגלאוב** שיחיו - חיפה

לעילוי נשמת

ר' **משה יהודה ברלינר** ז"ל
ב"ר ישראל ז"ל נלב"ע כ"ז בחשוון תשמ"ט

תנצב"ה

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

מתחילים. מהתחלה.

ותן חלקנו. דרך חדשה ללימוד שלך

חודש ראשון התנסות חינם

קבע עיתים ללימוד > עכשיו *3029

לא בכל יום אפשר לצאת למסע חדש, מההתחלה. בימים אלו סיימו אלפי לומדי "ותן חלקנו" נחזור לימוד יומיומי של 12 שנים ו... החלו את סבב לימוד הש"ס, יחד עם קטעי גמרא, הלכה והגות חדשים. זוהי ההזדמנות שלך לקבוע 'עיתים לתורה' לומדים כמה דקות חזכים בסיפוק רוחני עצום!

